

УДК 34.06

Явний Олексій Іванович

аспірант

Львівського університету бізнесу та права

Yavnyy Oleksiy

Postgraduate Student of the

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0009-0006-5885-2697

ЮРИДИЧНИЙ ФАКТ: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

LEGAL FACT: CONCEPTS AND FEATURES

***Анотація.** У статті досліджуються особливості юридичного факту з точки зору трактування поняття та виділення основних ознак. Виявлено, що термін «юридичні факти» поєднує в собі два тісно пов'язані аспекти: фактичний і юридичний. З'ясовано, що основними характеристиками юридичних фактів є індивідуальність, соціальне значення, об'єктивне вираження, зв'язок із законом і причинний зв'язок з правовими результатами. Встановлено, що основною функцією юридичних фактів є забезпечення виникнення, зміни та припинення правовідносин. З'ясовано, що за результатами юридичні факти поділяються на: правоутворювані; змінювані відповідно до закону; правоприпинюючі. Визначено, що юридичні факти мають конкретність, індивідуальність, просторово-часові характеристики, нормативну формалізованість та інформаційність. Виявлено, що юридичні факти мають конкретний характер, виражаються в конкретних діях або подіях і мають конкретні й об'єктивні, а не абстрактні результати. Встановлено, що основна ознака юридичних фактів полягає в тому, що в правових нормах*

відображається юридична модель реальної дійсності, тобто відбувається юридичне відображення, і саме ця ознака дозволяє припустити, чи є та чи інша життєва ситуація юридичним фактом чи ні. Розкрито класифікацію юридичних фактів за характером наслідків, що виникають внаслідок наявності певних обставин. Визначено характеристики юридичного факту цивільно-правових зобов'язань. Розкрито особливості юридичних фактів, які можуть вплинути на зміст превентивних кримінально-правових правовідносин. Виявлено, що юридичні факти, які можуть бути встановлені за окремими процедурами, – це нормативно закріплені явища реальної дійсності (конкретні життєві обставини), що існують у межах реального простору і часу, мають прямо виражену форму і призводять до настання конкретних подій. Відзначено особливості юридичних фактів у податкових правовідносинах. Перспективою подальших досліджень у цьому напрямі є дослідження правової природи юридичних фактів у трудовому законодавстві.

Ключові слова: юридичний факт, дії, події, обставини, правові відносини, суспільні відносини, теорія права.

Summary. *The article examines the features of a legal fact from the point of view of interpreting the concept and identifying the main features. It has been established that the term “legal facts” combines two closely related aspects: factual and legal. It has been established that the main characteristics of legal facts are individuality, social meaning, objective expression, connection with the law and causal connection with legal results. It has been established that the function of legal facts is to ensure the emergence, change and termination of legal relations. It was found that according to the results, legal facts are divided into: legally formable; amended by law; terminating. It has been determined that legal facts have specificity, individuality, spatio-temporal characteristics, normative formalization and information. It has been revealed that legal facts*

are specific in nature, expressed in specific actions or events and have specific and objective rather than abstract results. It has been established that the main feature of legal facts is that legal norms reflect the legal model of reality, that is, legal reflection occurs, and it is this feature that allows us to assume whether a particular life situation is a legal fact or not. The classification of legal facts according to the nature of the consequences arising from the presence of certain circumstances is disclosed. The characteristics of the legal fact of civil obligations are determined. The features of legal facts that may affect the content of preventive criminal legal relations are revealed. It has been revealed that legal facts that can be established through separate procedures are normatively established phenomena of reality (specific life circumstances), existing within real space and time, have a directly expressed form and lead to the occurrence of specific events. The peculiarities of legal facts in tax legal relations are noted. The prospect of these studies in this direction is the study of the legal nature of legal facts in labor legislation.

Key words: *legal fact, actions, events, circumstances, legal relations, social relations, legal theory.*

Постановка проблеми. Вчення про юридичні факти бере свій початок із загальної теорії права і є актуальним практично для всіх галузей права. Це питання ніколи не втратить своєї актуальності, оскільки є фундаментальною основою побудови та дослідження правовідносин. Юридичні факти, що лежать в основі виникнення прав та обов'язків, є одними з основних категорій теорії права та окремих галузей права. Юридичні факти піддаються постійним змінам під впливом розвитку суспільних відносин у різних сферах суспільного життя, що призводить до появи нових об'єктів, нових способів правового оформлення, нових ситуацій, які можна віднести до юридичних фактів. Навколо розуміння природи, змісту та суті окремих категорій точиться багато наукових

дискусій, що зумовлюють актуальність цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Юридичні факти (поняття, види, особливості, ознаки тощо) є предметом досліджень багатьох вчених та практиків. Зокрема, вагомий внесок у дослідження і розвиток цієї теми зробили такі науковці та практики: О. Басай [1], К. Гичка [2], В. Гордєєв [3], С. Кімчинська [4], А. Коструба [5; 6], О. Мельник [7], І. Митрофанов [8], М. Пленюк [9], Є. Харитонов [10], Н. Хатнюк [11] та інші. Проте аналіз наукових досліджень, включаючи при цьому результати аналізу літератури [12–20], доводить, що описані вченими питання ще не до кінця вивчені, зокрема з теоретико-практичної точки зору.

Мета статті. Метою статті є дослідити особливості юридичного факту з точки зору трактування поняття та виділення основних ознак.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття юридичних фактів є фундаментальною основою відповідних теорій, а дослідження їх змісту пов'язане з розробкою загальної теорії правових понять і відповідає потребам практики. Термін «юридичні факти» поєднує в собі два тісно пов'язані аспекти: фактичний і юридичний. За своїм змістом юридичний факт – це реальне явище дійсності, тобто подія чи дія. З іншого боку, ці фактичні юридичні факти призводять до певних наслідків і тому виступають як юридичні факти.

Що стосується юридичних фактів, то їх пропонується визначати як ситуації (дії приватних і публічних осіб, події, які є передбачуваними і прямо не визначені в законі, але відповідають загальним засадам права) за наявності або відсутності юридичних норм. З цим пов'язане настання певних правових наслідків, зокрема виникнення прав та обов'язків. Правова проблематика змінюється з урахуванням змін, які відбуваються в суспільстві, що зумовлює актуальність і практичну необхідність проведення додаткових наукових досліджень сутності та характеру

правових проблем юридичних фактів у різних сферах суспільного життя [1].

Юридичний факт – це конкретна життєва ситуація у вигляді дії чи події, з якою правові норми пов'язують правові наслідки, які передбачають виникнення, зміну або припинення правовідносин, набуття певних прав та обов'язків. Основними характеристиками юридичних фактів є індивідуальність, соціальне значення, об'єктивне вираження, зв'язок із законом і причинний зв'язок з правовими результатами. Основною функцією юридичних фактів є забезпечення виникнення, зміни та припинення правовідносин. За результатами юридичні факти поділяються на: правоутворювані; змінювані відповідно до закону; правоприпинюючі. Окрім того, юридичні факти також поділяються на прості та складні. Останні зазвичай називають матеріальними зв'язками. Тобто це низка окремих фактів, які мають юридичне значення лише тоді, коли вони присутні як єдине ціле, оскільки правові норми є частиною комплексу, який створює, змінює або припиняє правовідносини [3].

Юридичні факти мають конкретність (юридичний факт – це об'єктивна ситуація дійсності), індивідуальність (виявляється в діях певних суб'єктів правовідносин), просторово-часові характеристики (юридичні факти завжди існують у часі та просторі), нормативну формалізованість (юридичні факти прямо чи опосередковано визначаються правовими нормами) та інформаційність (юридичні факти – це відомості про стан суспільних відносин, які підлягають правовому регулюванню), узгодженість (існують фактичні і юридичні наслідки та сукупність юридичних наслідків (одні й ті самі юридичні факти можуть одночасно спричиняти право для сторін, змінювати право чи припиняти право)) [6].

Не вдаючись до обговорення поняття юридичних фактів, доцільно зауважити, що практично всі юридичні факти мають ряд загальних ознак, які утворюють їх найбільш істотні ознаки. Водночас для повного

розуміння природи юридичних фактів необхідно поглибити дослідження та визначити їх основні ознаки:

1. Конкретність. Особливість юридичних фактів виявляється в тому, що ними не можуть бути думки, події внутрішнього духовного життя тощо. Правовий зміст (характер) конкретної ситуації залежить від волі законодавця, а не від учасників правовідносин, але без законодавця ця ситуація не могла б виникнути. Право не створює фактів, воно виникає та існує поза фактами, але воно регулює факти та надає їм правовий статус з метою впорядкування суспільних відносин. Водночас закон у даному випадку не має узагальнюючого значення.

2. Індивідуальність. Юридичні факти зазвичай складаються з дій конкретних суб'єктів. Навіть якщо юридична подія функціонує як юридичний факт, це впливає на характер або предмет конкретного, повністю визначеного суб'єкта, який інакше байдужий до права. Юридичні факти можуть бути індивідуальними, оскільки дії конкретної особи створюють правовідносини з цією особою. Однак якщо говорити про абсолютні правовідносини, то індивідуальність виражається в праві певної особи власника вільно володіти, користуватися і розпоряджатися своїм майном і в обов'язку нескінченної кількості осіб не втручатися. Ці повноваження здійснює конкретна особа – власник.

3. Темпоральність. Юридичні факти мають реально існувати в матеріальному світі і, так би мовити, зникати, оскільки є конкретними життєвими ситуаціями, з якими законодавець пов'язує виникнення, зміну чи припинення правовідносин, правосуб'єктності, прав чи обов'язків. Юридичні факти мають часовий масштаб. Незалежно від того, що правові відносини можуть встановлюватися, змінюватися та припинятися, сама правова ситуація неминуче проходить два, якщо не завжди три, із зазначених вище етапів. Як і всі ситуації в реальному житті, юридичні факти мають початок і кінець. Вони виникають (відбуваються) і

припиняються, але їм завжди притаманна певна тривалість існування. Існування юридичного факту може вимірюватися секундами, хвилинами, годинами, днями, тижнями, місяцями, роками і навіть долями секунди. У визначенні наявності юридичного факту правозастосовна практика дає можливість виробити різноманітний інструментарій визначення наявності юридичного факту. Юридичні факти, що існують у певний час, існують і в певному місці (просторі). Місце існування юридичного факту відноситься до конкретного регіону [5].

Юридичний факт – це конкретна ситуація, в якій норма права містить правову модель і має ряд ознак, що відрізняють її від інших ситуацій, які не є юридичними фактами і тому не тягнуть за собою правових наслідків. Юридичні факти мають конкретний характер, виражаються в конкретних діях або подіях і мають конкретні й об'єктивні, а не абстрактні результати. Основна ознака юридичних фактів полягає в тому, що в правових нормах відображається юридична модель реальної дійсності, тобто відбувається юридичне відображення, і саме ця ознака дозволяє припустити, чи є та чи інша життєва ситуація юридичним фактом чи ні. Наведені вище ознаки повною мірою розкривають природу юридичних фактів, а тому являють собою певною мірою набір засобів, за допомогою яких науковці та юристи можуть виділити ті життєві обставини, які мають юридичні наслідки та можуть вважатися юридичними фактами [5].

Оскільки класифікація юридичних фактів можлива з різних підстав, подальше їх дослідження залишається науковим інтересом з теоретичної та практичної позиції. Тому ми продовжимо розглядати ті, які здаються нам найважливішими. Особливо цікавою є класифікація юридичних фактів за видом результатів. Відповідно до цього критерію юридичні факти традиційно поділяються на юридичні справи юридичного визначення, юридичної зміни та юридичного припинення. Існування юридичних фактів

пов'язане з виникненням правовідносин. Обставина зміни права веде до зміни існуючих правовідносин. З фактом припинення закон пов'язує припинення вже існуючих правовідносин. Однак ця класифікація не враховує всі варіанти правовідносин (наприклад, призупинення правовідносин, продовження після призупинення тощо) [10].

Тому більш правильним видається підхід до класифікації юридичних фактів за характером наслідків, що виникають внаслідок наявності певних обставин. У цьому випадку їх можна розділити більш ніж на три види:

1. Юридичні факти, що встановлюють права. Виникнення правовідносин пов'язане з їх існуванням. Наприклад, договір найму квартири є підставою, з якої виникають права та обов'язки щодо користування цією квартирою (ст. 810 Цивільного кодексу України [12]).

2. Юридичні факти, які змінюють право. Наявність цих фактів змінює існуючі правовідносини. Прикладом може бути договір міни (ст. 713 Цивільного кодексу України [12]).

3. Юридичні факти, що припиняють права. Це ситуація, наявність якої припиняє існуючі правовідносини. Наприклад, через конфіскацію особа позбавляється права власності на майно (ст. 354 Цивільного кодексу України [12]).

4. Юридичні факти, що перешкоджають створенню або перетворенню права. Це ситуація, яка визначає юридичну неможливість виникнення, зміни чи припинення правовідносин. Наприклад, таким «тривожним» фактом є наявність близьких стосунків, що виключають можливість шлюбу (ст. 26 Сімейного кодексу України [13]).

5. Юридичні факти, що припиняють право. Наприклад, перебіг позовної давності зупиняється у випадках, передбачених ст. 263 Цивільного кодексу України [12]).

6. Юридичні факти, що поновлюють права. Сюди ж відносяться ситуації, в яких відновлюються раніше існуючі права. Наприклад, за

наявності особи, оголошеної померлою, суд може скасувати відповідне рішення, а особа може вимагати повернення належного їй майна від іншої юридичної особи (ст. 48 Цивільного кодексу України [12]). У цьому випадку відновлення права на майно пов'язується з двома обставинами: наявністю особи, оголошеної померлою, скасуванням рішення суду про оголошення особи померлою.

Юридичний факт цивільно-правових зобов'язань має такі характеристики: це конкретне життєве середовище, юридична структура якого закріплена в правових нормах та/або інших соціальних регуляцій; створення відповідних правових наслідків, передбачених юридичною формою, такі як створення, зміна, припинення, призупинення, відновлення цивільно-правових зобов'язань [9].

Юридичні факти зумовлюють виникнення, зміну та результуючу динаміку процесуальних норм у зв'язку з реальною реалізацією нормативних положень права та правильним виконанням судових рішень [4].

Залежно від галузі юридичні факти можна поділити на: приватноправові (виникають у судовій сфері – цивільне, сімейне, трудове право тощо); публічно-правові (знаходиться в таких галузях публічного права, як адміністративне, кримінальне, фінансове право тощо). Юридичні факти можна виділити після вказівки на зв'язок між наявністю чи відсутністю певних явищ і правовими наслідками: позитивні (їх наявність необхідна для виникнення правовідносин, наприклад, договір є підставою – виникнення зобов'язальних договірних правовідносин); негативні (їх наявність, наприклад, перешкоджає виникненню правовідносин). Залежно від вимог до спеціального (офіційного, документального) підтвердження юридичні факти можна поділити на: строго формальні (контракти у встановленій законом формі), нотаріальні акти, процесуальні документи тощо); неофіційні (заклучні заходи, усні домовленості, прості письмові

договори, укладені за бажанням сторін тощо). Залежно від ознаки важливості для динаміки правовідносин юридичні факти позначаються в законі як: істотні (які найкраще відображають наміри сторін) або істотні в законі, наприклад, первісний договір, факт заподіяння шкоди тощо; субординаційні або другорядні (всі інші ситуації, які мають юридичне значення для виникнення та зміни правовідносин, наприклад, додаткові угоди про приєднання до основного договору, заповідальне розпорядження). Перелік наведених класифікацій юридичних фактів не є вичерпним і пропонується їх поділяти та групувати за різними ознаками (наприклад, прості та складні, матеріальні та процесуальні тощо). Крім «звичайних» юридичних актів, можна виділити також «фактичні правовідносини», суть яких полягає в тому, що наявність (або відсутність) інших правовідносин має правові наслідки щодо виникнення, припинення тощо цих правових відносин. Проте, враховуючи те, що класифікація юридичних фактів може бути дуже різною, бажано зупинитися на класифікації юридичних фактів за наявністю чи відсутністю елементів волі та їх характером, тобто значення предмета. Найпоширенішим юридичним фактом у вітчизняній юриспруденції є розслідування виникнення, припинення та зміни правовідносин [10].

До юридичних фактів належать ті, які змінюють як запобіжні, так і відновлювальні кримінально-правові відносини. Такими юридичними фактами, які можуть вплинути на зміст превентивних кримінально-правових правовідносин, може бути, зокрема, добровільна відмова, тобто остаточне припинення особою замаху на готування чи вчинення злочину за власним бажанням, якщо він також усвідомлював можливість покласти край злочину. При вчиненні злочину можуть виникнути нові обставини і мотиви, що суперечать раніше висловленим злочинним намірам. Під впливом цих факторів у людини може сформуватися розуміння не лише необхідності змін, а й необхідності повного припинення розпочатої

протиправної злочинної діяльності. Зміна і припинення злочинної поведінки може відбуватися не тільки проти волі індивіда, а й завдяки його волі. І якщо в першому випадку мова йде про незакінчений злочин, то в другому – про добровільну відмову від доведення злочину до кінця. У даному випадку йдеться про запобігання суспільно небезпечним наслідкам кримінально протиправних дій чи бездіяльності [8].

Кримінальний кодекс України передбачає достатню кількість юридичних фактів, які можуть змінити відновні кримінальні правовідносини. Включення розглянутих питань пов'язане з діями, що відбуваються за вчиненням злочину, добровільно спрямованими на попередження, нейтралізацію або зменшення суспільно небезпечної шкоди, заподіяної злочином, і які не пов'язані зі злочином і розкриття яких сприяє цьому злочину. Це новий злочин із сумлінним ставленням до праці та основним засобом виправлення, які свідчать про каяття у вчиненому та різного ступеня виправлення чи підвищеної суспільної небезпеки винного [14].

Соціальні відносини, в тому числі і соціальні зв'язки членів суспільства, неможливо координувати за допомогою спеціальних органів регулювання. Це безпідставне правове регулювання, конкретна реальна ситуація, яка в теорії отримала назву юридичного факту. Доцільність наукових визначень юридичних фактів у сфері здійснення судової влади визначається тим, що вони посідають провідне місце в механізмах правового регулювання. Найважливішим у процесі правового регулювання є правова гарантія виникнення, припинення та перетворення правовідносин у сфері здійснення судової влади. У ході висвітлення характеристики юридичних фактів як основи виникнення, припинення та перетворення правовідносин у сфері здійснення судової влади можна сформулювати їх визначення як об'єктивного явища дійсності, що існує у формі подій або діяння (дія чи бездіяльність), що призводить до

виникнення, зміни чи припинення суспільних відносин у сфері здійснення судової влади та характеризується здатністю давати правові оцінки, використання, спостереження, реалізація або використання правових норм для регулювання суспільних відносин, створених цим явищем [7].

Юридичні факти, які можуть бути встановлені за окремими процедурами, – це нормативно закріплені явища реальної дійсності (конкретні життєві обставини), що існують у межах реального простору і часу, мають прямо виражену форму і призводять до настання конкретних подій. Правові наслідки, особливо виникнення, зміна або припинення юридичних прав та обов'язків, є безспірними і не можуть бути встановлені інакше, як у судовому порядку [2].

Доцільно такі відзначити особливості юридичних фактів у податкових правовідносинах. Проаналізувавши природу юридичних фактів як підстави виникнення податкових правовідносин, з метою уніфікації наукової позиції щодо розуміння поняття «юридичні факти», варто надати таке їх визначення в податковому праві: обставини об'єктивної дійсності, які мають форму події чи дії (бездіяльність), що призводять до виникнення, зміни та припинення податкових правовідносин і характеризуються параметрами правової кваліфікації, що є підставою для їх застосування, податково-правовими умовами, що виникають в результаті цих обставин з метою дотримуватися, впроваджувати або застосовувати правові стандарти для регулювання відносин. У податковому праві загальні ознаки юридичних фактів характеризують виразність юридичних фактів у податково-правових відносинах, тоді як спеціальні ознаки характеризують юридичні факти лише в окремих випадках, у яких виникає окреме податково-правове відношення. Юридичні факти податкового права фіксуються у формі індивідуальних податкових законів, не припускаючи договірної основи рішень, і характеризуються як нормативно встановлені факти, з якими норми

податкового права пов'язують виникнення, зміну та припинення податкових правовідносин [11].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, на основі проведених досліджень виокремлено основні аспекти юридичних фактів з позиції теоретичного тлумачення та характерних ознак. У статті розкрито тлумачення поняття юридичних фактів, виокремлено їх характерні ознаки, представлено видову класифікацію юридичних фактів.

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямі є дослідження правової природи юридичних фактів у трудовому законодавстві.

Література

1. Басай О. В. Поняття юридичних фактів: теоретичний аспект // *Прикарпатський юридичний вісник*. 2014. Вип. 3(6). С. 8–16.
2. Гичка К. І. Поняття та ознаки юридичних фактів, які можуть бути встановлені в порядку окремого провадження // *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2013. Вип. 31. С. 147–159.
3. Гордєєв В. В. Правова природа юридичного факту // *Держава і право*. 2011. Вип. 51. С. 732–737.
4. Кімчинська С. В. Юридичні факти як елемент механізму цивільного процесуального регулювання // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. Вип. 14(2). С. 26–28.
5. Коструба А. В. Поняття юридичних фактів та їх ознаки в цивільному праві України // *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 168–172.
6. Коструба А. *Юридичний факт, поняття юридичного факту*. 2020. doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3842599>

7. Мельник О. Г. Поняття юридичних фактів як підстав виникнення, припинення та трансформації правових відносин у сфері реалізації судової влади // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 33, Т. 1. С. 32–35.
8. Митрофанов І. І. Поняття та види юридичних фактів у кримінальному праві // *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2014. № 7. С. 63–77.
9. Пленюк М. Д. Поняття та ознаки юридичних фактів у доктрині зобов'язального права // *Приватне право і підприємництво*. 2017. № 17. С. 121–126.
10. Харитонов Є. О. Деякі питання класифікації юридичних фактів // *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 42. С. 73–81.
11. Хатнюк Н. С. Юридичний факт як підстава виникнення податкових правовідносин // *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 6, Т. 1. С. 107–111.
12. *Цивільний кодекс України* від 16.01.2003 р. № 435-IV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата доступу: 01.10.2023).
13. *Сімейний кодекс України* від 10.01.2002 р. № 2947-III (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата доступу: 01.10.2023).
14. *Кримінальний кодекс України* від 05.04.2001 р. № 2341-III (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата доступу: 01.10.2023).
15. Боднарчук О. Г., Бортняк В. А., Бортняк К. В., Грицай Т. Г., Добрянська Н. В., Золотарьова М. К., Петков С. В., Скриньковський Р. М. *Проведення у справах про адміністративні правопорушення* / Під заг. ред. С. В. Петкова. Київ: КНТ, 2023. 197 с.
16. Бортняк К. В., Золотарьова М. К., Микитюк М. А., Пасіка С. П.,

- Петков С. В., Скриньковський Р. М., Чубенко А. Г. *Адміністративна відповідальність юридичних осіб. Законодавство. Судова практика* / За заг. ред. С. В. Петкова. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 272 с.
17. *Державна таємниця як складова національної безпеки України: охорона та доступ до державної таємниці; законодавче забезпечення державної таємниці; відповідальність за розголошення державної таємниці; особливості дотримання державної таємниці під час відправлення правосуддя; особливості регулювання в особливий період та під час воєнного стану* / Укл.: Джус О. А., Золотарьова М. К., Копотун І. М., Макарова Т. П., Микитюк М. А., Павлюк О. О., Пасіка С. П., Петков С. В., Скриньковський Р. М., Сопільник Л. І., Чубенко А. Г., Шевченко А. М. Київ: ВД «Професіонал», 2023. 438 с.
18. *Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Станом на 1 вересня 2023 року* / Авт. колектив: Ануфрієв М. І., Боднарчук О. Г., Вітвіцький С. С., Данилевська Ю. О., Дрозд О. Ю., Дрофич Ю. В., Дубенко О. І., Журавльов Д. В., Золотарьова М. К., Козяр Р. Я., Колб О. Г., Копотун І. М., Леоненко М. І., Леоненко Т. Є., Лошицький М. В., Макарова Т. П., Микитюк М. А., Міненко С. І., Муляр Г. В., Назимко Є. С., Павлюк О. О., Пасіка С. П., Петков В. П., Петков С. В., Пономарьова Т. І., Скриньковський Р. М., Сопільник Л. І., Стратонов В. М., Топчій В. В., Хмиз М. В., Чубенко А. Г.; За заг. ред. Стратонова В. М. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2023. 1208 с.
19. *Науково-практичний коментар Кодексу законів про працю України. Станом на 5 жовтня 2023 року* / Авт. колектив: Ануфрієв М. І., Армаш Н. О., Беззубов Д. О., Боднарчук О. Г., Вітвіцький С. С., Гудима В. В., Данилевська Ю. О., Дрозд О. Ю., Дрофич Ю. В., Дубенко О. І., Журавель Я. В., Журавльов Д. В., Золотарьова М. К., Козяр Р. Я., Кондратенко В. М., Копотун І. М., Коропатнік І. М.,

Лошицький М. В., Макарова Т. П., Манжула А. А., Микитюк М. А., Міненко С. І., Назимко Є. С., Пасіка С. П., Петков В. П., Петков С. В., Пономарьова Т. І., Скриньковський Р. М., Соболь Є. Ю., Сопільник Л. І., Стародубов І. В., Теремецький В. І., Топчій В. В., Хмиз М. В., Чубенко А. Г.; За заг. ред. Теремецького В. І. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2023. 420 с.

20. *Настільна книга слідчого (дознавача, детектива): теорія та практика, особливості провадження під час воєнного стану* / Укл.: Ануфрієв М. І., Боднарчук О. Г., Бортняк В. А., Бортняк К. В., Вітвіцький С. С., Добрянська Н. В., Дрозд О. Ю., Дрофич Ю. В., Дубенко О. І., Золотарьова М. К., Комісаров С. А., Копотун І. М., Коропатнік І. М., Лошицький М. В., Микитюк М. А., Назимко Є. С., Павлюк О. О., Пасіка С. П., Петков В. П., Петков С. В., Пономарьова Т. І., Скриньковський Р. М., Чубенко А. Г. Київ: ВД «Професіонал», 2023. 788 с.

References

1. Basai O. V. Poniattia yurydychnykh faktiv: teoretychnyi aspekt // *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. 2014. Vyp. 3(6). S. 8–16.
2. Hychka K. I. Poniattia ta oznaky yurydychnykh faktiv, yaki mozhut buty vstanovleni v poriadku okremoho provadzhennia // *Aktualni problemy vdoskonalennia chynnoho zakonodavstva Ukrainy*. 2013. Vyp. 31. S. 147–159.
3. Hordieiev V. V. Pravova pryroda yurydychnoho faktu // *Derzhava i pravo*. 2011. Vyp. 51. S. 732–737.
4. Kimchynska S. V. Yurydychni fakty yak element mekhanizmu tsyvilnoho protsesualnoho rehuliuвання // *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia*. 2015. Vyp. 14(2). S. 26–28.

5. Kostruba A. V. Poniattia yurydychnykh faktiv ta yikh oznaky v tsyvilnomu pravi Ukrainy // *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2011. № 1. S. 168–172.
6. Kostruba A. Yurydychnyi fakt, poniattia yurydychnoho faktu. 2020. doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3842599>
7. Melnyk O. H. Poniattia yurydychnykh faktiv yak pidstav vynyknennia, pryypynennia ta transformatsii pravovykh vidnosyn u sferi realizatsii sudovoi vlady // *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Serii: Pravo*. 2015. Vyp. 33, T. 1. S. 32–35.
8. Mytrofanov I. I. Poniattia ta vydy yurydychnykh faktiv u kryminalnomu pravi // *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*. 2014. № 7. S. 63–77.
9. Pleniuk M. D. Poniattia ta oznaky yurydychnykh faktiv u doktryni zoboviazalnoho prava // *Pryvatne pravo i pidpriemnytstvo*. 2017. № 17. S. 121–126.
10. Kharytonov Ye. O. Deiaki pytannia klasyfikatsii yurydychnykh faktiv // *Aktualni problemy derzhavy i prava*. 2008. Vyp. 42. C. 73–81.
11. Khatniuk N. S. Yurydychnyi fakt yak pidstava vynyknennia podatkovykh pravovidnosyn // *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii*. 2016. № 6, T. 1. S. 107–111.
12. *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy* vid 16.01.2003 r. № 435-IV (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (date of access: 01.10.2023).
13. *Simeinyi kodeks Ukrainy* vid 10.01.2002 r. № 2947-III (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (date of access: 01.10.2023).
14. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy* vid 05.04.2001 r. № 2341-III (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (date of access: 01.10.2023).
15. Bodnarchuk O. H., Bortniak V. A., Bortniak K. V., Hrytsai T. H.,

- Dobrianska N. V., Zolotarova M. K., Petkov S. V., Skrynkovskyy R. M. *Provadzhennia u spravakh pro administratyvni pravoporushennia* / Pid zah. red. S. V. Petkova. Kyiv: KNT, 2023. 197 s.
16. Bortniak K. V., Zolotarova M. K., Mykytiuk M. A., Pasika S. P., Petkov S. V., Skrynkovskyy R. M., Chubenko A. H. *Administratyvna vidpovidalnist yurydychnykh osib. Zakonodavstvo. Sudova praktyka* / Za zah. red. S. V. Petkova. Kyiv: Yurinkom Inter, 2023. 272 s.
17. *Derzhavna taiemnytsia yak skladova natsionalnoi bezpeky Ukrainy: okhorona ta dostup do derzhavnoi taiemnytsi; zakonodavche zabezpechennia derzhavnoi taiemnytsi; vidpovidalnist za rozgholoshennia derzhavnoi taiemnytsi; osoblyvosti dotrymanna derzhavnoi taiemnytsi pid chas vidpravlennia pravosuddia; osoblyvosti rehuliuвання v osoblyvyi period ta pid chas voiennoho stanu* / Ukl.: Dzhus O. A., Zolotarova M. K., Kopotun I. M., Makarova T. P., Mykytiuk M. A., Pavliuk O. O., Pasika S. P., Petkov S. V., Skrynkovskyy R. M., Sopilnyk L. I., Chubenko A. H., Shevchenko A. M. Kyiv: VD «Profesional», 2023. 438 s.
18. *Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy. Stanom na 1 veresnia 2023 roku* / Avt. kolektyv: Anufriiev M. I., Bodnarchuk O. H., Vitvitskyi S. S., Danylevska Yu. O., Drozd O. Yu., Drofych Yu. V., Dubenko O. I., Zhuravlov D. V., Zolotarova M. K., Koziar R. Ya., Kolb O. H., Kopotun I. M., Leonenko M. I., Leonenko T. Ye., Loshytskyi M. V., Makarova T. P., Mykytiuk M. A., Minenko S. I., Muliar H. V., Nazymko Ye. S., Pavliuk O. O., Pasika S. P., Petkov V. P., Pietkov S. V., Ponomarova T. I., Skrynkovskyy R. M., Sopilnyk L. I., Stratonov V. M., Topchii V. V., Khmyz M. V., Chubenko A. H.; Za zah. red. Stratonova V. M. Kyiv: Vydavnychy dim «Profesional», 2023. 1208 s.
19. *Naukovo-praktychnyi komentar Kodeksu zakoniv pro pratsiu Ukrainy. Stanom na 5 zhovtnia 2023 roku* / Avt. kolektyv: Anufriiev M. I., Armash N. O., Bezzubov D. O., Bodnarchuk O. H., Vitvitskyi S. S., Hudyma V. V.,

Danylevska Yu. O., Drozd O. Yu., Drofych Yu. V., Dubenko O. I., Zhuravel Ya. V., Zhuravlov D. V., Zolotarova M. K., Koziar R. Ya., Kondratenko V. M., Kopotun I. M., Koropatnik I. M., Loshytskyi M. V., Makarova T. P., Manzhula A. A., Mykytiuk M. A., Minenko S. I., Nazymko Ye. S., Pasika S. P., Petkov V. P., Pietkov S. V., Ponomarova T. I., Skrynkovskyy R. M., Sobol Ye. Yu., Sopilnyk L. I., Starodubov I. V., Teremetskyi V. I., Topchii V. V., Khmyz M. V., Chubenko A. H.; Za zah. red. Teremetskoho V. I. Kyiv: Vydavnychiy dim «Profesional», 2023. 420 s.

20. *Nastilna knyha slidchoho (diznavacha, detektyva): teoriia ta praktyka, osoblyvosti provadzhennia pid chas voiennoho stanu / Ukl.: Anufriiev M. I., Bodnarchuk O. H., Bortniak V. A., Bortniak K. V., Vitvitskyi S. S., Dobrianska N. V., Drozd O. Yu., Drofych Yu. V., Dubenko O. I., Zolotarova M. K., Komissarov S. A., Kopotun I. M., Koropatnik I. M., Loshytskyi M. V., Mykytiuk M. A., Nazymko Ye. S., Pavliuk O. O., Pasika S. P., Pietkov V. P., Petkov S. V., Ponomarova T. I., Skrynkovskyy R. M., Chubenko A. H. Kyiv: VD «Profesional», 2023. 788 s.*